

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 6.

Laupäeval, 31. märtsil 1923.

V aastakäik.

S i s u : Kr.: Wõõraste keelte õppimisest sõjawäes. — J. Lutsar: Kas tankid wõi soomusautod? — Eduard Jürisson: Sport sõjawäes. — Teated lennuasjanduse kohta. — Mõndasugust.

Wõõraste keelte õppimisest sõjawäes.

Wõõraste keelte oskamine on ohwitserile kahest küljest tähtis. Kui naaberriikide, wõimalikude wastaste, keeli tuntakse, on see sõjategevuse korral, eriti kui waenlase territooriumil wiibitakse, määratu tähtsusega. Teiseks wõimaldab wõõraste keelte oskamine wäljamaa sõjakirjandusega tutwunemist. Neid kahte motiivi tuleb keelte õppimisel sõjawäes aluseks wõtta.

Mis esimesse nõudesse, naaberriikide keelte tundmisse puutub, siis on lood meil sellest küljest kõige paremad. Baltikum ei ole Balkan, kus üksteisele igal wõimalikul juhusel kallale püütakse tungida. Balti riikide elulised huwid nõuavad nende wõimalikult suuremat lähenemist. Ja sõbralikkude tunnete wäljendamiseks läheb wähe keele oskust waja. Mis meie suurde idanaaberriisse puutub, siis tunneb käesolew ohwitseride põlw tema keelt põhjalikult, paljud kahjuks isegi põhjalikumalt kui oma enda keelt, nii et sellest küljest isegi enam kui tarwis garanteeritud oleme. Kuid Wene sõjakirjandus pakub oluliselt siiski wähe, kuigi ta wäljaannete poolest wiimasel ajal kaunis rikkalik. Ta kannab rohkem teoretiseerivat ja ülewaatlikku iseloomu. Sest on harilik nähtus, et sääl, kus olud ja rasked tingimused ideede teostamist takistawad, teoretiseerida armastatakse. Ja ka muidu on teoretiseerimine wene nõrgem kül.

Et sõjaasjanduse edu ja uuemaid leidusi silmas pidada, tuleb järelikult üht Lääne-Euroopa suurriikide keeltest, kas saksa, prantsuse wõi inglise keelt tunda. Mis merisõja-asjandusse puutub, siis seisab siin muidugi Inglismaa esimesel kohal, kuid mis maawäkke puutub, siis tuleb tal koht mandri suurriikidele, Saksamaale ja Prant-

susmaale, loowutada. Nii oleks siis kahe wiimase keele oskamine tarwilik. Kuid raske oleks nõuda, et mõlemad keeled ära õpitaks. Neist tuleb üks, mis kohasem, walida. Enne ilmasõda oli Saksamaa oma sõjaasjanduse poolest wastuwaidlemata esimesel kohal. Kuid rasked rahutingimused on ta sõjaasjanduse edenemise tükiks ajaks kammitsasse pannud. Ja mis sääl tõesti tähelepanemiswäärilist sünnib, seda tehakse salaja, prantslaste, enda wihatud waenlaste eest warjul. Ning sakslased juba oskawad, kui tahawad, waikida ja warjata.

Prantsusmaal, selle wastu, on sõjaasjandus wiimasel ajal hügla edusarme teinud. Iseäranis on sääl lennuasjandus edenenud. Prantslased ise kinnitawad uhkelt, et nad lennuasjanduses kõigist teistest maadest, sääl hulgas ka Saksamaast, ette olla jõudnud. Mis keemiaasjandusse puutub, siis teewad nad suuri jõupingutusi, et siin sakslastele mitte üksinda järele, waid neist isegi ette jõuda. Ja kui prantslastele omast andekust, nende wirkust ja püüet, ilmas ikka veel esimese rahwa osa mängida, arwesse wõtta, siis wõib uskuda, et see neil korda läheb. Nii oleks prantsuse keele tundmine ohwitseridele kõige soowitawam.

Oleks ehk kasulik lähemalt waadelda, kuidas on lugu wõõraste keelte õppimisega Prantsuse sõjawäes, kus 1920 aastast saadik selle pääle suur rõhku pannakse. Sääl wõib iga ohwitser, kel seks tahtmist, keelte õppimise kursusest tasuta osa wõtta. Õpetatakse inglise, saksa, hispaania, itaalia, araabia, tshehi, poola, rumeenia, hiina keelt. Sarnane keelte mitmekesisus on muidugi sellega seletataw, et Prantsusmaal mitmes ilma-

osas asumaid on ja ta mõnedes riikides, nagu Poolas, Tšehhoslowakias, Rumeenias, erilisi suu- rearwulisi sõjawäelisi saatkondi peab. Kursused jagunewad kolme ossa — alg, kesk ja kõrgemad kursused. Wiimased on ainult sääli, kus suure- arwulised garnisonid. Kuid ka vähemate garni- sonide ohwitseridele on õppimise jätkamine wõi- maldatud. Ühelt kursuselt teise üleminek on ek- samitega seotud. Pääle selle komandeeritakse weel ohwitseri oma keeleliste teadmiste täien- damiseks kolmest kuust kuni ühe aastani wälja- maale. Pärast wäljamaalt tagasijõudmist tuleb komandeeritul sellekohase komisjoni ees ek- sami teha, mille rahuloldawal sooritamisel talle tõlgi diplom antakse. Wiimane on kümneks aastaks maksew.

Prantslased pole juba paar aastat kestnud töö tagajärgedega rahul. Eriti ei rahulda neid tead- mised, mis wäljamaale komandeeritud säält tagasi toowad. Selle põhjuseks on, prantslaste endi arwamise järele, järgmine asjaolu. Kui komandeeritu kuhugi wäljamaa suurlinna saade- takse, leiab ta säält prantsuse diplomaatilise ja sõjawäelise saatkonna eest. Wiimaste ringkon- dades liikudes tuleb tal harilikult ainult prantsuse keelega tegemist teha. Saadetakse ohwitser aga kuhugi wäikesse linna, kus prantslased ja publi- kum, kes prantsuse keelt oskab, puudub, waldab teda juba paari nädala järele sarnane koduigat- sus, et luba palub Prantsusmaale tagasi tulla.

Kuid sarnastes puudustes pole midugi, nagu prantslased isegi tunnistawad, meetod süüdi, waid see, et tast kõrwale kaldutakse. Rahwaga, kelle keelt õpitakse, igapäine läbikäimine on ja jääb alati kõige paremaks keele õppimise abi- nõuks. Mis eriti meisse, eestlastesse, puutub, siis pole karta, et meid wäljamaal sarnased häda- ohud ähwardaksid nagu prantslasi. Esiteks on meie saatkonnad harwad, ega osata wäljamaal meie keelt, nii et ses suhtes kõige julgema süda- mega isegi Berliini, Pariisi ja Londoni wõime sõita. Teiseks pole karta, et meil mõnes wäi- keses prowintsilinnas igaw hakkaks, sest meie enda päälinn on ju, tõtt öelda, Lääne-Euroopa suurlinnadega wõrreldes allés prowintsilinn. Ja wiimati — eestlase iseloom on külmawerelisem, põhjamaisem, niipalju mitte tundeile alistuw ja tunneb wist end wõõra taewa all kaunis mõnu- sasti, kui ta olemasolu sääli ainult rahaliselt kind- lustatud. Kuid just wiimane teeb raskust. Sest on raske uskuda, et riigil summasid jätkuks, et ohwitseri kuuks wõi paariks wäljamaale keelt omandama saata. Kuid mõnesuguseid kergen- dusi wõiks siiski teha. Nii tuleks katsuda neile, kes puhkuseaja wäljamaal mööda tahawad saata, et end säält keeleliste teadmiste poolest täiendada, niipalju kui see wõimalik, hõlbustusi teha. Sest teadmistest pole mitte üksinda nende omanikul, waid ka teistel kasu.

Kr.

Kas tankid wõi soomusautod?

Wäljamaal on selle küsimuse lahendamiseks ajakirjanduses paljud asjatundjad sõna wõtnud. Olgugi, et waidlus kestub, on siiski enam-wähem otsusele jõutud, et ka tulewikusõjas mõlemad sõjariistad (tankid ja soomusautod) tarwis lähe- wad. Mõned tankide kaitsjad on oma tulewiku- tanki ettekujutusega niikaugemale jõudnud, et näe- wad teda ronimas üle metsade, mägede, rabade ja ujumas kas wee pääl ehk wee all. Ühe sõ- naga, näewad tankis niisugust sõjariista, mille ainult kasulikud omadused saawad olema. Selle waate wastased wõtawad oma wäite aluseks praeguse tanki omadused ja hindawad kainemalt tankide lahingutegewust tulewikusõjas. Arwan, et wiimaste waatepunkt on õigem. Iseenesestki mõista, et tanki arenemine jõudsalt edeneb ja kõrwaldatud saawad paljudki tema halbadest oma- dustest, kuid rabisid mööda ronima wõi lendama ta nii ruttu wist küll ei hakka.

On ju täitsa loomulik, et tanke weel praegugi liig hele oreool ümbritseb. Selleks on pääasja-

likult kaks põhjust: nimelt tankide ootamata il- mumine ja nende wastu wõitlusabinõude puudus. Tankid ilmusid liinile ootamata uue wõitlusabi- nõuna, wõimaldasid purustada ühe tugewamatest sõjawägedest. Liitlased wõitsid paljud lahingud kergemini, kui seda endile ette kujutasid (ingla- sed Cambrai all). Tankid tegutsesid wõrdlemisi wabalt ja jõudsid eesmärgile mõnikord isegi ka- ristamata. Nende ilmumine tekitas sakslaste kes- kel kabuhirmu, mille põhjuseks oli pääasjalikult abinõude puudus tankide wastu wõitlemiseks. Ka hindasid mõlemad poolad tankide tegewust liig kõrgelt. (Tatarlased ja teised Siberi elanikud ei põgenenud Jermak'i ees mitte kaotuste taga- järjel, waid sellepärast, et kasakate ränipüss oli nendele tundmatu sõjariist).

Arusaadaw, et tankide tähtsus ka tulewiku- sõjas saab suur olema. Ei taha seda sugugi eitada, kuid hoiatan ainult eksituste eest, sest üleliiga kõrgelt hinnatud sõjariist wõib lahing- wäljal rohkem kahju kui kasu tuua. Tank on

weel väga noor sõjariist, ja seepärast tuleb tema hindamisel hästi ettevaatlik olla. Tank, nagu iga uus sõjariist, muudab teatud määral lahingupidamise viise, kuid see ei tähenda weel, et ta võitmatu on. Arwan siiski, et waewalt lubab tank positsioonilist sõjategewust niisuguses ulatuses, kui see enne tankide ilmumist oli. Liikuw sõda nõuab aga kiiret liikumist, mida kahjuks, tankidel ei ole. Tähendab, tulewikusõda nõuab tankilt kiiret liikumist, takistustest (kunstl. ja loomul.) ülepääsmise võimet ja seda, et tema meeskond oleks kaitstud waenlase mürskude eest. Niisuguse tanki konstrueerimine pole sugugi kerge töö.

Iseäranis raske on soomusel mürsu wastu wõidelda. Mida paksemaks soomus teha, seda raskemaks muutub tank ja sellega väheneb tema liikumise kiirus. Kiiruse vähenemisega suureneb aga wõimalus mürskudel teda tabada. Minevikku silmas pidades, peab oletama, et ka tulewikus mürsk saab soomuse üle walitsemata. Järelikult wõib tanki hukatusest päästa ainult tema kiiruse suurendamine. Selleks tuleb leppida õhema soomusega. Soomus peab ainult nii paks olema, et ta suudaks wastu pidada kuulide löökidele, millega harilikult jalgwägi warustatud. Samuti peab ta wastu pidama ka suuremakaliibriliste mürskude tükkide löökidele. Siinjuures ei wõi unustada, mida suurema kaliibriga tanki wastu wõitlemise riist, seda raskem temal kiirelt liikumat tanki tabada. Jalgwägi wõib kaasas kanda ainult niisugust laskeriista, mis teda üleliiga ei koormaks ja seega tema liikuwust ei vähendaks. Sellest näeme, et tankid ei nõuagi liig paksu soomust.

Kahjuks ei takista tankide liikumise suurendamist mitte ainult soomuse raskus, waid ka käigulindid, tähendab terve tema konstruksioon. Lint ei suuda kunagi kiiruse poolest rattaga wõistelda. Kui käigulintide asemele rattad panna, siis pole ta enam tank, waid soomusauto, mis teedega seotud. Jätad ta aga lintidele, on liikuw wäiksem. Praegusel ajal on juba konstrueeritud uus tank, mis warustatud käigulintidega ja ratastega. Katseid on tema kallal palju tehtud, kuid soowitawaid tagajärgi pole ikkagi saawutatud. Keerulise konstruksiooni tõttu on ta niiwõrd raske, et ei luba nõutawa paksusega soomust pääle panna. Rataste pääle rõhumine on liig suur ja tank, wähe sellest, et ei suuda nõutawat kiirust anda, wõib liikuda ratastel ainult hästi kõwa pinnaga ja tasaseid teid mööda. Nähtawasti pole tanki liikumise kiiruse suurendamise probleemi lahendamine sugugi kerge.

Kõike seda arwesse wõttes, tuleb tanki lahingutegewust tulewikusõjas hinnata ainult praeguse tanki omaduste alusel. Sellest aga järgneb, et tank on sõjariist pääasjalikult waenlase kindlustatud positsioonide läbimurdmiseks. Enesestki mõista toob ta ka liikuwast sõjas kasu, kuid siiski ei suuda ta siin soomusautosid wälja tõrjuda. Siin jääwad ikkagi ülesanded, mida soomusauto edukamalt täidab kui tank. Soomusauto on samuti noor sõjariist, olgugi et ta weidi ennem ilmasõja lahingwäljadele ilmus kui tank, seepärast tuleb ka tema lahingutegewuse hindamisel aluseks wõtta ilmasõja kogemusi.

Ilmasõja alguseks oli sõjast osawõtawates armeedes väga wähe soomusautosid. Prantsuse ja Belgia armees olid mõned üksikud. Seda sama wõib ka Inglise armee kohta öelda. Wene sõjawäes polnud neid üldse olemas. Ainult sakslastel oli neid rohkem kui liitlastel, kuid siiski ka wähe. Esimesed lahingud näitasid nende kasu, seepärast hakati neid suure pinewusega igalpool walmistama. Soomusautode wajadus oli liinil niiwõrd suur, et ei jõutud ära oodata, millal tehased sinna soomusega kaetud autosid suutsid saata, waid tarwitati lahingutes isegi soomustamata weoautosid. Seda tegid kõik sõdiwad riigid. Alles 1915 a. algul ilmusid sõjawäljale juba suuremal arwul ja korralikult walmistatud soomusautod. Neid tarwitati igal pool, kus wähegi olukord lubas. Liikuwast sõjas oli nende tegewus väga edukas. Harilikult lisati neid eelwägede ja ratsawäe juurde. Paljudes lahingutes wõitsid nad omale kuulsuse. Prantslaste omad Ysère'i, Nieuport jne. juures. Wene laste soomusautod — Brody, Lutski ja paljudel teistel kohtadel. Suureks abiks olid sakslastele soomusautod Belgiasse ja Prantsusmaale tungimisel. Väga edukalt töötasid Saksa soomusautod ka Wene wägede taganemise ajal Ida-Preis, Warssawi ümbruses ja Galiitsias. 1917 a. Wene wägede Galiitsias taganemisel jälgisid neid edukalt isegi Saksa weoautod, milledele olid paigutatud kerged wäljasuurtükid. Ühe sõnaga, ilmasõja kogemused näitawad, et soomusautod pole weel oma aega ära elanud, ja nad saawad tulewikusõjas suurt kasu tooma. Prantslased, kes oma sõjawäe tehnilise warustuse pääle suurt rõhku panewad ja kelle sõjawäge tehnilisest küljest paremaks wõib lugeda, pole sugugi selle poolt, et soomusautosid armeest ära kaotada ja nende asemele ainult tankid anda. Ümberpöörduvalt, nende armees on praegu suurel arwul soomusautosid. Pääasjalikult on nad ratsawäe juure lisatud. Iga ratsawäe diwiisi juures on 3 soomusautode grupp. Grupp koosneb 3 jaost,

igas jaos 4 autot. Küsimus, kas grupp peab 3 wõi 4 jaost koos seisma, pole veel kindlasti otsustatud. Esimesel juhtumisel oleks igas jaos 4, teisel — 3 autot. Ajakirjanduses jätkatakse seda waidlust. Ühed tõendawad, et parem oleks, kui jagu koosneks 4 autost, sest siis ei kaotaks jagu oma lahinguwõimet isegi sel juhtumisel, kui riivist 2 autot wälja langewad. Wastane pool aga tõendab, et kui jagu seisaks koos 3 autost, seega grupis oleks 4 jagu, wõiks iga ratsapolguga lahingusse minna 2 jagu, mille tõttu polgu lahinguwõime märksa tõuseks. Juhtumisel, kui riivist suurem arw autosid wälja langeks, wõiks 2 jaost ühe teha. Arwan, et wiimane kombinatsioon on õigem. Olgugi, et lahingwäljal kannatanud jagude ühendamine ei ole mitte soowitaw ja mõnikord wõib tekitada sekeldusi, iseäranis siis, kui meeskond veel lahingutes wilumatu. Kuid selle pahega tuleb leppida. Kui arwesse wõtta, et soomusautode tegewus on teedega seotud, siis täidawad kergemini teatud ülesande 2 jagu, mis koosnewad igaüks 3 autost, kui 1 neljaautoline jagu. Wäga tihti wõib juhtuda, et üks tee on kange tõkkesuure all, kus edasitung raske. Kui nüüd jagu, mis koosneb 4 autost, oma eesmärgile soowib jõuda, peaks ta tõkkesuurest läbi tungima, mis muidugi teatud riisikoga seotud. Onnetul juhtumisel wõib kogu jagu oma lahinguwõime kaotada. Kui aga sama eesmärgi saawutamisele asuwad 3 autost koosnewat 2 jagu, wõib 1 jagu tõkkesuurest läbi tungida, kuna teine waba teed mööda wõib sõita. Kui aga waenlane katsuks mõlemaid teid tulega kinni panna, kaotaks ta tule koondamise wõime. Päälegi on lahingwäljal kergem 2 jaost 1 teha, kui ühest kaks.

Missugune organisatsioon tuleks soomusauto osadele anda, mis meie oludele wastaks, sellest pikemalt teine kord. Nüüd aga teen lühikese ülewaate, missugused soomusautod tuleks muretseda, mis wastaksid meie oludele ja tulewikusõja iseloomule. See on tingitud teeloludest, kliimast ja sõja iseloomust. Nagu teada, on meie maa kiwiteede poolest õige waene. Needki, mis olemas, on nii wiltsas seisukorras, et neid kiwiteedeks nimetada ei wõikski. Jääwad ainult maanteed ja küläteed, millede wõrku ka sugugi rikkaks ei saa nimetada. Maanteed on suuremalt osalt õige kitsad, kruusaga prügitatud, mille tõttu tee kandew pind wäga nõrk on. Nii külakui ka maanteed sillad on igalpool nõrgad. Waewalt kannatawad nad wälja harilikku 3-tonnilise weoauto raskust. Kewaded ja sügised on meil harilikult pikad ja wihmased, mille tagajärjel suurem osa teid „põhja“ kaotawad ja raskemate autode läbipääs nende kaudu on pea-

aegu wõimata. Ka sügaw lumi talwel takistab märksa raskete autode liikumist. M's puutub tulewikusõja iseloomu, seejuures pole tarwis üksikasjaliselt peatuda. Arwan, et puhtpositsiooniline ta igatahes olla ei wõi, ja waenlase wägi saab tehniliselt küllalt hästi warustatud olema. Nagu näha, ei paku meile tulewikusõda soomusautode tegewuseks sugugi soodsaid tingimusi, kuid see ei tähenda veel kaugeltki, et meie soomusautode abist peame ära ütlema. Tuleb meelles pidada, et soomusauto on liikuma sõja riist ja tema kasu tulewikusõjas ei saa keegi eitada.

Et ülaltähendatud rasketest tingimustest üle pääseda, tuleb tarwitusele wõtta niisugune soomusauto tüüp, mis ka rasketes oludes edukalt wõib tegutseda. Tehnilisi peensusi pole siin tarwis ette lugeda, tähendan ainult pääomadused, milledele meie soomusauto peaks wastama. Neil peaks olema: a) kerge ja kindel konstruktsioon, b) kiire liikumine, c) kõrge käik, d) madal kere ja e) nad peawad warustatud olema esimese ja tagumise juhtimise wärgiga. Niisuguse auto muretsemine pole sugugi raske, tarwis ainult tõsisemalt asja pääle waadata. Inglis- ja Prantsusmaal on konstrueeritud spetsiaalsed soomusautod koloniaalsõja jaoks. Arwan, et nendest mõnigi tüüp wastaks meie oludele.

Nagu juba eelpool tähendasin, lubawad tankid waewalt positsioonilist sõda pidada, sellepärast omawad soomusautod tulewikusõjas suure tähtsuse, kus suurt osa saab mängima liikumise wõimalus ja ootamatus. Soomusauto on selle saawutamiseks kõige kohasem riist. Tankid ei suuda omal käigul pikki teid ära käia, waid neid peab lahingwäljale teiste weoabinõudega toimetama, ja küsimus on, kas see liikumas sõjas wõimalik on, iseäranis sääli, kus puudub rikkalik raudteewõrk, nagu meil. Waewalt suudawad tankid oma tasase liikumise tõttu waenlasele liikumas sõjas ootamata hoopisid tihti anda. Enesestki mõista on ka tankidel liikumas sõjas tööd küllalt. Ka liikumas sõjas loowad wastased pooled omale kindlustatud punktid, mida tankidel tuleb häwitada.

Riigid ei lepi enam sõja wastu ettevalmistamisega omas riigis, waid katsuwad veel rahuajal arwatawa waenlase keskel luua omale „awangardi“ kuritahtlikust elemendist. Niisuguseid eelwägesid katsub iga riik omale luua, ja et nad ka tõesti luuakse, selles pole kahtlust. Kujutagem ette, et mõni suurem „eelwäe“ salk hakkab kaugelmal seljatagusel opereerima, missugused tagajärjed wõiwad sellel olla. Enesestki mõista, et nende tegewus silmapilk likwideerida tuleb. Ja

siis on soomusautode abi, mida rutuliselt igale poole võib anda, väga tähtis. Ohulaewastik on ka juba niivõrd arenenud, et võib kergesti mõne dessantsalga seljatagusele tüua, mille rutuliseks likvideerimiseks jällegi soomusautod kõige kohasemad on. Nähtawasti ei wähenda tankide tegewus soomusautode oma tulewikusõjas sugugi. Tankid weel laiendawadki soomusautode tegewuse piirkonda. Järelikult on mõlemad sõjariistad tarwilikud, sest üks täiendab teist. Kui

luuakse uus lahinguwanker, olgu ta siis tanki või soomusauto taoline, mis mõlemate sõjariistade ülesanded edukalt täidab, siis pole kahtlust, et kõlbmata riist sõjawäest välja jäetakse. Praegu pole weel niisugust wankrit loodud (ka ligemas tulewikus ei looda teda), seepärast ei wõi tanki ega soomusautot sõjawäest välja heita. Mõlematel on tulewikusõjas suur tähtsus.

J. Lutsar.

Sport sõjawäes.

Spordi kui kehakultuuri arendamise ja edendamise abinõu harrastamine muutub iga aastaga hoogsamaks. Kadunud on rahwa laiematest kihetidest waade, nagu oleks sport ala, millel üldrahvuslik tähtsus puudub.

Ühenduses sellega on ka spordile uued sihid ja ülesanded antud. Praegusaja sportline tegewus sünnib hüüdsõna all: „Sport kõigile!“ Mitte enam üksikuid sportlasi ei püüta wõistluste jaoks välja arendada, waid spordi mõtet võimalikult laialisematesse hulkadesse kanda ja neid spordile kaasa tõmmata. Ainult rahwa suure enamuse huwituseobjektiks on see, mis võib sport oma ülesannet täita ja rahwa füüsilisele arenemisele kaasa aidata.

Üksikute silmapaistwate sportlaste olemasolu teatud rahwa hulgas ei tõenda weel selle rahwa kehakultuuri kõrget tasapinda. Wiimast näitab ainult spordi populaarsus laialdastes rahwamassides.

Eriti suure tähtsuse omandab sport sõjawäes, kuna tal siin laiemad tegewusalad, kui kuskil mujal.

Enne kui spordi praegust seisukorda sõjawäes harutada, poleks üleliigne tutwuneda spordi positiivsete ja negatiivsete külgedega.

Sõjawäelise kaswatuse eesmärgiks on pääle puhtsõjalise, tehnilise ettevalmistamise weel iga üksiku sõjawäelase waimline kaswatamine ja ettevalmistamine wastutusrikkale isamaakaitsmise tööle. Noormees, kes kõiki sõjariistu väga hästi tarwitada oskab, ei ole weel eeskujulik sõdur. Ta peab olema ka kehaliselt arenenud, distsiplineeritud, tugewa tahteduga ja waimliselt wastupidaw.

Waatame lähemalt, kui palju võib sport nimetatud omaduste väljaarendamisele kaasa aidata.

Kõige suurem tähtsus on spordil kehalises arenemises. Sõjawäelane peab olema füüsiliselt tugew, et ta sõjaajal ettetulewaid erakorralisi raskusi wõiks raugemata kanda. Lahingu-seisukorras tuleb sagedasti puhkamata paljude päewade jooksul tegewuses olla ja erakorralist jõupingutust nõudwaid rännakuid teha. Samuti on tihti teatud lahingu silmapilkudel tarwilik ja otustawa tähendusega kiire edasilikumise wõimalus.

Seda püütakse saawutada sõjawäelaste sellekohase treenerimise abil. Wähemal määral teostatatakse seda ka praegu sõjawäelises õpetuses. Wastupidawuse saawutamiseks korraldatakse reaõppuse ajal jooksusid ja käikusid teatud distantsi pääle. Suuremat wastupidawust nõudwaid rännakuid korraldatakse harilikult manöwri ajal.

Niisugustel harjutustel ei ole aga spordiga midagi ühist. Sport näeb ette järjekindla ja pikemaajalise harjutuse, kergemast wähehaawal raskemaks minnes. Pikkade waheaeegade järele korraldatawad rännakud aga nõuawad küll juba olemasolewa jõu ja wastupidawuse pingutamist kuni kõige kõrgema määraneni, kuid ei anna kehale seda loomulikku jõu ja wastupidawuse juurdekaswu, mis spordiharjutuste tagajärjel saawutatakse.

Sõjawäes, kus ainult terwed noormehed teeniwad, on eeldused spordi edendamiseks hääd, tarwis on ainult asjale suuremat tähelepanu pühendada.

Lõpu-eesmärgiks olgu, et kogu sõjawägi oleks võimalikult suurel määral sportiseeritud. See tõstab sõjawäe wõitluswõimet tuntawalt ja mõjub ka kogu rahwa kehalisele arenemisele ja terwenemisele kaasa.

Kuidas mõjub sport distsipliini pääle? Kõigil, kes sõjawäelist algõpetust on annud, on teada, kui raske on distsipliini otstarwet ja waja-dust reaõppuse algastmel selgeks teha. Noored

mehed, kes eraelu wabamatest tingimistest äkki sõjawäe ridadesse astuvad, ei suuda esiteks mõista, miks ei wõi nad ka sõjawäelastena sama wabalt olla nagu eraelus. Kindla korra nõudmine tundub neile algusel ülelõigse raskusena.

Spordi- ja wõimlemisharjutustel aga õpiwad sõjawäelased tähelepanemata kindla korra alla painduma. Seejuures saawad nad ka ise distsipliini tegelikust tähtsusest aru, kuna wõimlemisharjutused ilma kindla korrata wõimatud oleks.

Kuidas sport kohusetunnet ja distsipliini kaswatab, selleks leiame eraelus igal sammul näiteid. Spordiseltside wõimlemisgrupid ja wõistlusmeeskonnad alluwad wabal tahtel isegi waljumale korrale kui sõjawäes nõutakse. Wäline distsipliin on aga aluseks enesedistsiplineerimisele. Nii saab sport sõjawäelase distsiplineerimises tähtsaks teguriks.

Reaõppust selle algastmel peaks õieti spordiharjutustega algama. See pehmendaks üleminekut eraelu tingimustest sõjawäelisele korrale ja teeks inimesed painduwamaks ja edaspidisele õpetusele wastuwõtlikumaks.

Waatame, kuidas mõjub sport waimlise wastupidawuse ja tahtejõu wäljaarendamise pääle.

Sõjawäe waimline wastupidawus on kauemat aega kestwas sõjas wõidu saawutamise tähtsamaks tingimuseks. Leidub palju näiteid, kuidas mõni wäeosa, kes mitmepäewastes rasketes lahingutes füüsiliselt wäsinud ja kurnatud oli, siiski waimlise kindluse alles hoidis ja otsustawal silmapilgul wõidu saawutas. Waimlise wastupidawuse eeltingimuseks on tugew tahtejõud, mis suudab ka wäsinud keha weel tegutsema sundida. Sport on kahtlemata tähtis tegur tahtejõu wäljaarendamises ja enese keha üle walitsemise saawutamises. On teada, et mitmetel spordialadel, iseäranis jooksudel, saadakse suuremad tagajärjed alati suure tahtejõu pingutamise abil.

Nii tõuseb sportlase wõime arenemisega tahtejõud ja waimline wastupidawus. Ühes sellega annab spordiharjutuste läbi saawutatud kehaline tugewus ja osawus sõjawäelasele julge teadwuse, et ta igasugustes olukordades ennast kaitsta ja wäljapääsu leida suudab, mis ka rasketel silmapilkudel mehissust ja wastupidawust langeda ei lase.

„Sõduris“ on mitmel korral juttu tehtud joomise ja kahtlaste lõbude tagaajamise laialilaganemise üle sõjawäes ja soowitatud sarnaste nähtuste wastu wõitlust alustada. Esimeseks sammuks sellel alal peaks olema spordi populariseerimine. Wõib ütelda: „mida rohkem spordi mõte sõjawäes süweneb, seda wähemaks

jääb joomine. Ukski tõsine sportlane ei tarwita alkoholilisi jooke, teades, et joomine ta püüdmised kehalise täiuse poole asjatuks teeb.

Toodud näited tõendawad, et spordil sõjawäelises kaswatuses suur tähtsus on ja ta sõjawäe ettewalmistamisele positiivseltsel kaasa mõjub. Ainukese negatiivse nähtusena wõiks nimetada wõimalikku sportlist liialdamist, mis teatud juhtumistel terwise pääle kahjulikult wõib mõjuda. Wiimane oletus wõib aga harwa ette tulla ja seda saab ära hoida tähelepaneliku kontrolliga sõjawäelaste sportlase tegewuse üle.

Kõiki ülemaltoodud asjaolusid arwesse wõttes, peaks arwama, et sport sõjawäes tema tähtsuse wastawat tähelpanu on leidnud. Tegelikult on aga asi hoopis teine. Sporti on harrastatud wähehaawal ainult selle järele, kuidas mingisuguse wäeosas ülem asja pääle waatab ja kui palju wäeosas spordist huwitatud sõjawäelasi leidub.

Puudub üldine juhtmõte. Mõne aja eest töötanud spordikursused lõppesid, ilma et oma otsarbele mittewastawa korralduse tõttu suuremaid tagajärge oleks suutnud anda. Wäeosade eelarwetes on spordi edendamiseks küll teatud summad ette nähtud ja isegi mitmesugused spordiabinõud muretsetud, kuid suuremalt osalt seisawad wiimased kasutamata, ja sõdurid wiidawad waba aega kasuta, tihtigi joogiurgastesse ja kahtlaste naisterahwaste hulka sattudes.

Esimeses järjekorras tuleb siin ohwitserkonnal tegutsema hakata. Seni puudub paljudel ohwiteridel tahtmine sõdurite spordiharjutuste juhtimiseks aega ja energiat kulutada. Peetakse seda mingiks ületunnitööks, mida teha ei taheta, ja lepatakse sellega, mis reaõppuse ajal saawutatakse.

Natuke paremini on sport korraldatud suuremates garnisonides, näit. Tallinnas, kus sportiline tegewus sõjawäes elawam, on loodud garnisoni spordikomisjon jne. Kuid ka siin piirdub tegewus pääasjalikult wõistluste korraldamisega. Puudub spordi mõtete kandmine kuni kõige wäiksemasse meeskonda.

Kuidas organiseerida siis sportlist tegewust sõjawäes?

Esimeseks sammuks sellel alal on spordi mõtte üldistamine kogu sõjawäes. Wäeosade õppekawades tuleb sportliste harjutuste jaoks tarwilik osa aega määrata, et ka neile wäeosadele sportlist edenemist wõimaldada, millede ülemad wabal ajal spordiharjutusi juhtida ei soowi.

Ohwitserkonnale tuleb ülesandeks teha aluwaid sõdureid sportlasele tegewusele ergutada

ja ise kehakultuuri arendamises niisama eeskujuks olla, nagu nad seda teistel aladel on. Kõigepeält peab aga kaduma sarnane waade ohwitserkonnast, millest alles hiljuti „Sõduris“ juttu tehti, nagu ei kõlbaks ohwitseril sõdurite spordiharjutustest osa võtta, kuna ta sääl tagajärgede poolt sõduritest maha jäädes nende lugupidamise wõiks kaotada.

Esimene nõue on, et Wabariigi sõjakool oma kaswandikest tublid sportlased kaswataks, kes wõiks edaspidi oma wäeosades spordi mõtte edasikandjateks ja sportlase tegewuse juhtijateks olla. Sarnast spordiinstruktorite instituuti, nagu see senini oli, ei wõi otstarbele wastawaks lu-

geda. Spordiinstruktor, kui spetsialist omal erialal, wõib olla ainult sõjawäe keskkohdades asjatundjaks nõuandjaks, kuid sportlase tegewuse otsekohene juhtimine peab jääma sõdurite otsekoheste ja kõige lähemate ülemate hooleks. Ainult see kindlustab normaalse ja järjekindla edenemise.

Loodan, et need wähesed read ülitähtsale sportlasele tegewusele tähelepanu juhiwad ja natukenegi selleks kaasa aitawad, et meil mõne aasta pärast sõjawäes samapalju sportlasi on, kui noorimehi sõjawäelaste nimekirjas.

Selleks tarwis arusaamist asja tähtsusest ja püsiwust!

Eduard Jürisson.

Teated lennuasjanduse kohta.

Hiljuti pandi Madridis rahwuswaheline sõjawäe lennukite wõistlus toime. Selle korraldajaks oli Hispaania walitsus, kes kümme pommitamise, kolmkümmend luure lennukit ning sama palju häwitajaid kawatses osta ja wõistluse teel selgusele tahtis jõuda, missugused tüübid kõige kohasemad.

Wõistlusest, mis suurte nõudmistega esines, wõtsid osa üheksa firmat. Inglasi esitasid Haviland ja Bristol, itaallasi — Ansaldo, prantslasi — Bréguet, Goliath ning kaks häwitajat, sakslasi — Dornier, Albatross ja Fokker.

Prantslased on nende poolt saawutatud tagajärgedest waimustuses. Sakslased, nende wõistlejad, olla neist kaugele maha jäänud.

Bréguet, tüüp 14, 400 HP, saawutas keskmise kiiruse 235 km., kuna nõutaw kiirus kõigest 180 km. oli. Äärmiselt tugewast tuulest hoolimata tegi ta terve rea kaelamurdwaid wigurid. Asjatundjate poolt leiti ta kõige parem luurelennuk olewat. Louis Bréguet, tema kokkuseadja, sai omal läbisõidul Madridist kuninga õnnesoowide osaliseks, kes temaga Madridi ja Pariisi wahelise õhuliini loomise üle nõu pidas.

*

Washingtoni wäewahenduse konwerentsi ajal 1922 a. oli Ameerika Ühendatud Riikides ehitusel 6 suurt ristlejat, millede ehitamine aga katkestati. Ühendatud Riikide walitsus otsustas nendest kahe juures tööd siiski lõpule wiia, neid lennukite kandjateks ümber muutes.

Üks neist, „Lexington“, on nüüd walmis. Ta on 265 m. pikk, 31,70 m. lai, mahutus 35.000 tonni. Masinate jõud on tal 33.000 HP ning kiirus 22 sõlme.

Laewa üidise kuju ning kere juures pole suu-remaid muudatusi ette wõetud. Muudatused wõeti ainult ülemiste ehituste juures ette, kuhu pikk ja lai lagi mahutati. Et selt laelt igasugused takistused kõrwaldada, kaotati ära 8 soomustorni ning asendati 2 masti ning 2 korstnat üheainsa masti ja korstnaga. Wiimasel on ellipsi kuju ning temas asuwad ka ühtlasi 5 õhukorstnat. Komandosild asub masti ja korstna wastas. Ka traadita telegraafi juhed ja prospektorid on masti külge ja korstna ümber paigutatud.

Lae esimene pool on maandumise jaoks. Kui lennuk lage mööda 60 m. edasi on weerenud, tuleb talle wõrk wastu, mis ta lõpulikult peatab. Laiad kaldpinnad lubawad lennukitel maandumisel teisele laele laskuda, mis kuuri aset täidab ning endasse terve laewastiku lennukid wõib mahutada ja kus samuti ka töökojad asuwad. Pressitud õhu abil töötawad katapuldid, mis pöörlewatele alustele paigutatud, lubawad lennukid kiirelt ükskõik missugusesse külge lendu lasta.

Relwastuseks on 16 152 mm. suurtükki. Ühes relwastuse wähenemusega on ka masinate jõudu wähenetatud, nii et nad ettenähtud 10.000 HP asemel kõigest 3300 HP omawad. Ühes sellega on kiirus 33¹/₄ sõlmest 22 sõlmeni wähene- nud, millest aga jätkub, et laewastikule järgi jõuda.

*

„L'Aéronautique'i“ käesolewa aasta weebruari number awaldab admiraal Moffett'i kirja õhujõudude ja meresõja kohta.

Pommitamise katseil õhust, mis Ühendatud Riikides toime pandi, — kirjutab admiraal, — ei läinud korda sõjalaewalt tema kui merejõude

„selgroo“ tähtsust rõõwida, kuna ta endiselt riigi merekaitse pääteguriks jääb.

Kuid laewastikul, mil oma suurusele wastawad õhujõud puuduwad, tuleks kokkupõrke korral wastasega, kel õhus ülekaal, tõsiste ja, wõib olla, saatuslikkude raskustega tegemist teha.

Pommitamise katsed, mis rohkem kui aasta tagasi Ühendatud Riikides toime pandi, wõeti ette mandri basidelt rannale lähenenud laewade wastu. Õhujõudude õige ülesanne merel on laewastikule uueks kaitse ja kallaletungi wahendiks olla rannast 1 000 miili (1600 klm.) kaugusel ja

kaugemal, ning sel põhjusel peawad õhujõud liikuwate merejõudude oluliseks osaks olema.

Lennuasjandus toob olemasolewaisse merekaitse ülesandeisse uue taktilise elemendi. Fakt, et aeroplaan weepinnal asuwaid laewu ähwardab, ei pea weel liinilaewade surmaotsust tähendama, waid nõuab, et nende laewade jaoks kallaletungi wastu õhust uued kaitsewahendid wälja arendataks. Sarnaseks mõjuwaks abinõuks on õhulaewastik, mis merelaewastikuga koos wõib teugtseda, alates lennukite kandelaewadest kuni sõjalaewade endini.

Mõndasugust.

Itaalia. Ministrite nõukogu wõttis seaduse-eelnõu wastu, mis sõjateenistuse kestwuse 18 kuu pääle kindlaks määrab. Teenistusaja pikendust põhjendatakse tarwidusega politseiteenistuses seiswaid wäeosi, mis rohkem maksma lähewad, wähendada. (Temps).

Austria. Austria sõjaministeerium andis luba poliitilistest koosolekutest ja demonstratsioonidest wormi kandes osa wõtta. Ühtlasi seati kaitsewäes sunduslik terwitamise kohustus sisse. (Militär-Wochenblatt).

Riigi ja sõjaministeeriumi eelarwe Austrias. Parlament kinnitas riigi eelarwe 1921 a. teise poole pääle 45.500.000.000 krooni suuruses. Sõjaministeeriumi eelarwe sama aja jooksul määrati 1.500.000.000 kr. pääle kindlaks (3% uldeelarwest). Eelarwe järele ettenähtud sõjawäe arv: ohwitserid — 1.500, ametnikke — 2.404, allohwitserid — 2 000 ja sõdureid — 26.500. —s.

Rumeenia sõjaministeeriumi eelarwe 1921—22 a. on 753.000.000 lei pääle kindlaks määratud (sõjawäe üldarw 160.000 meest). —s.

Uued kerged kuulipildujad. Ameerikas tehakse katseid uute — „wäga kerge“ — kuulipildujate kallal. Nende tabawtule ulatawus — 1800 meetrit. Kaliibrid — 4,65; 7; 8 ja 9,6 mm; kuulipildujate kaal wastawalt 2; 2,3; 2,7 ja 3,2 kg. Kuulipilduja laseb 70 sekundi jooksul 600 pauku. Kuulipilduja sissesead on kahte tüüpi — 20 ja 50 padruni jaoks. —s.

Rahutingimised, mis Saksamaa kawatses wõidu puhul Wenemaale ette seada. 1915 aastal küsis saksa riigikantsler mõne tähtsama tegelase arwamist rahutingimiste suhtes Saksamaa wõidu puhul. „La France Militaire“ toob kindral Bernhardi õige huwitawa ja iseloomustawa wastuse Wenemaa kohta, mille järele Wenemaa peab lõpulikult loõdud ja Aasia piirideni surutud saama, sest Wenemaal olla suured kawatsused Balkani poolsaare (ühenduses sääilsete slaawi tõugu rahwastega) ja Dardanellide ning Konstantinoopoli kohta, kus wõiks kontroolerida suurema osa Aasiasse minewaid Euroopa kaupu, mis aga saksa huwidele risti wastu käib; praeguses suuruses ja kujul ähwardab Wenemaa alati Saksamaa idapiiri. Wahepäälse kiilriigi loomine iseseiswa Poola näol ei anna mingisuguseid tagajärgi, sest Poola saab püüdma Wenemaa toetusel oma endisi piire jalule seada.

Saksa eluliste tingimistele wastaks kõige rohkem järgmine piir: Pilitza jõgi — Weikseli jõgi — Malkin — Bjelostok — Grodno — Wilno — Riia.

Edasi soowitas kindral Bernhardi osa slaawlasti ja juute nimetatud piirjoonest läänepool olewast maaalast wälja saata ja asemele paigutada Saksamaalt tulnud sissereändajaid. —s.

Käsisõjariistade walmistamine ilmasõjas. 1. aprillist 1917. kuni 11. nowembrini 1918. walmistati Prantsusmaal, Inglismaal ja Ameerika Ühisriikides:

Wintpüsse:	
Prantsusmaa	1 400.000 tk.
Inglismaa	2.000 000 „
Ameerika	3 100.000 „
Kokku 6.500.000 tk.	
Kergeid kuulipildujaid:	
Prantsusmaa	180.000 tk.
Inglismaa	180.000 „
Ameerika	52 000 „
Kokku 412 000 tk.	
Raskeid kuulipildujaid:	
Prantsusmaa	43 000 tk.
Inglismaa	181.000 „
Ameerika	133 000 „
Kokku 357.000 tk.	
Padrunid:	
Prantsusmaa	3.000.000.000 tk.
Inglismaa	3.500.000.000 „
Ameerika	2 500.000 000 „
Kokku 9 000.000 000 tk.	

—s.

Ühisriikide osawõtmise ilmasõjast. Aprillikuus 1917 a., kui Ühisriigid Saksamaale sõja kuulutasid, koosnes nende sõjawägi, marshal Fochi sõnade järele, 9.500 ohwitserist ja 350 000 sõdurist. 18 kuu pärast, waherahu tegemisel, oli Ühisriikide sõjawäes 180.000 ohwitseri ja 3.500.000 sõdurit. 1917 aasta lõpul oli formeeritud 6 diwiisi, juunikuus 1918 27, augustikuus 30 ja oktoobris 41. Neist wõtsid lahinguist tegelikult osa 31 diwiisi. —s.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi kolonel N. Reek
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.